

Колхозникүдүр, колхозницнрүр, МТС-н болн совхозмудин көдлөчнрүр, партийн,
профсоюзн болн комсомольск организацур, советск болн селәнә эдл-ахун органсур,
специалистнрүр болн селәнә эдл-ахун цуг көдлөчнрүр кесн

Советск Союзин Коммунистическ партин Централн Комитетин болн СССР-н Министрмүдин Советин ДУУДВР

(Цаарандкнь. Эклцнь 20-ч номерт).

Московск областин, Кунцевск района Октябрьск революцин нертә колхоз 1957 джилл пар газрт эртәр болдг, арвата вик, эрдни-шишә болн талдан чигн культур тарәд нег гектарас малин хотин 2640-д нег то (единиц) невр авла. Эн района колхозмудар парт бәәх газрнь цугтан гишнь эзләтә. Колхозмуд парт бәәх газрас ик гидг невр ургъц авсн деерән намрин тарәнә культури ик ургъц авцхана. 1957 джилл района колхозмуд эзлгдсн пар газрт таргдсн намрин тарәнә культури нег гектар болгънас 18,6 центнер ургъц авцхав.

Болв хурта-чингтә зона кесг райодар эзлгдсн пар газриг сән тортән эс авад, хагългдсн газр дууыгъар олзлгднә. РСФСР-н, Полескын, Украина хар биш газрин зона райодар, Белорусск ССР-т, Литовск ССР-т, Латвийск ССР-т болн Эстонск ССР-т эдллгдн бәәх пашнь газр 1957 джилл 30 сай гар гектар билә, теңнә 5 сай гар гектар газрнь цевр пар бәәсмн. Кемрджән эн газрин атыг лкпин, эртәр болдг боднцг эс гидж арвата вик болн арвата герох тәрлгдн олзлсн болхла, колхозмуд болн совхозмуд селәнә эдл-ахун кесг сай тонн продукц невр авх билә.

Ик болн бат ургъц авхин төлә пар эркн кергтәнә наукар болн дамшлтар иткулдж медүлгдсн Казахстан, Сибирин, Южн Уралин, Поволжин, Украина бмн узгин райод мет, тийм хур-чиг татг зонар болхла, хар пар газрта чик севооборот бурдәх кергтә. Эн зонд хар пар—харшлгд бвснлә ноолдлгдн болн чиг хоршалгдн гол чинртә бурдг хар пар газрт чик севооборот бурдәснә ашд энд-тенд буудән культури тарәнә агъунь невчк хасгдал бәәхәс аяхмн биш, тийм болв чиги буудә авлгн, уг уга икдхмн.

Ургъсн цуг буудә икдүллгнә ик гидг көрнъгн—буудән культур хуралгдн гардг ургъцин геелтлә ноолдлгн болджана. Энүнлә залгьдүлдж КПСС-н ЦК болн СССР-н Министрмүдин Совет 1958 джилл тарә хуралгнә көдлмшт хувадж келгъиг аргъ орулдж кехиг эркн бргнәр бурдәхин тускар даки нег медүлджәнә. Ода селәнә эдл-аху, тарәнә ургъц хуралгъиг эн сән ашта аргъар кехин төлә болм чигә машиндәр аксгдсн. Ода манд эн джилл орн-нутгин цуг райодар буудән культури цуг тарәг зокал мет хувадж хуралгнә аргъар кех цуг эв-аргънь бәәнә. Эннь ургъцин геелтиг збвәр хасад колхозмудт болн государствд невр кесг зун сай пуд буудә бгхмн.

Агротехникин түрүн нүрүн авц бргнәр орул-на болн ик ургъцин мастермүдин дамшлтин үлд эд-бод кедг промышленностин сырьен туск некврин бүклдн хәрүлхин төлә, 1958 джилл тех-ническ культурмуд—көвнъ, шикрин свекл, лен-долгуец, конопль болн талдан чигн культур гар-гьлгъиг цаарандн икдүллг эркн теткх кергтә.

Колхозмудар болн совхозмудар боднцг болн темс гаргьлг аль-бисәрн икдүлх эркн кергтә. Боднцг олн-әмтнә эркн чинртә хот-хол болдгиг медх кергтә, орн-нутгин кесг райөдин төлә бол-хла, боднцг малин хотин көрнъ батлгнә гол культурмудин негн болдж зогсх збвтә.

Олн-әмтнә материалнь бәәдл-джиргьл бслтлә дахлцдг зер-земж, ягод болн виноград эдллгн темдгтәгъяр бслжәнә. Мана орн-нутг үнтә эн хот-хол гаргъхин болн бөлдхн төлә чилш уга эв-аргъта бәәнә. Колхозмудар, совхозмудар, колхоз-никудин, көдлмшчрин болн цергләчрин герин бөрк участкар сад, ягодник болн виноградник зуулгьлгъиг аль-бисәрн бргдүллгн эркн чинртә

төр болджана. Садмуд болн виноградникуд хәләлж асрлгъиг унъгарнь сәәруләд, эднә ургъцинь бөд-лүлх кергтә.

Колхозмудт болн совхозмудт ахр болзгин эргид цуг малин бслт збвәр икдүллгъиг болн энүнәс гардг эдл-уш бөдлүллгъиг теткнә гол эв-аргъсин неггә—нургьлдж эрдни-шишә тәрлгь бргнәр ору-лж кеснәс көлтә малин хотин көрнъ батлгн бол-дә хиг эркн лавлдж темдгх кергтә гидж КПСС-н ЦК болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджа-на. Ода эн культури йилгъән чинр-үннн медү-ләд керг уга. Энүнә чинр-үнн зәрм колхозмудин болн совхозмудин дамшлтар биш, бүкл областъ-син, крайсин болн республиксин ил көдлмшәр иткүлгддг медүлгдв.

Партийн, советск болн селәнә эдл-ахун орган-син төрнә—орн-нутгин цуг райодар эрдни-шишә гаргьлгь икдүллгдн болн эн культури ик ургъц авлгднн колхозмудт дбнъ-тусан күргл-гн болджана.

Ус болн мах гаргьлгъар темдлгдсн зура күцә-хин төлә нидин джилинәс 2—3 холван ик шүстә хотта бәәх кергтәвдн. Эн төриг зуг тарә тәрлгъ-нәс, нургьлдж эрдни-шишә тәрлгънәс көлтә хад-гьлдж болхмн. Талдан ямаран чигн культур эн төриг хагьлдж чадш уга. 1958 джилл нег гектар эрдни-шишән тарәнәс 30 тонн көк ургьмл авлгъ —мана орн-нутгин цуг райодин дунд ургъцд тоо-лгдх збвтә.

Эн, ик гидг государствен төр болджана, мал бсклгнә цуг төрмүд дилвртәгъяр хагьллгн, мана орн-нутгт ус болн мах гаргьлгь икдүллгн —тер төр күцәлгнәлә залгьлдата болдг.

Эрдни-шишәлә зерглдүлгдг малин хотин тал-дан культурмуд, тус йилгьл клевер, люцерн, ар-вата вик, арвата бобов культур, люпин болн тал-дан бобов болн злаков культур тәрлгь бргдүлл-гъяр дакад нег үлү ургъцинь бөдлүллгъяр шул-тта кевәр цаарандн көдлх кергтә. Эмүнд айстан эс болх юм гаргъхмн биш, төриг толрха бәәдлә бәәрн газрин эв-аргъла ирлцүлдж эзн кевәр хә-ләх кергтә. Клевер, люцерн, тимофеевк, люпин, бобов болн злаков талдан бвсн сәәнәр ургъад ик ургъц бгдг газрмудин колхозмудт болн совхоз-мудт тарәнә газрин агъуыгнн бөргдүллгднн нег үлү эн культурмудин ургъц бөдүллгднн, альк-нег дбнъгән күргх кергтә.

1958 джиләс авн цуг колхозмудар болн совхоз-мудар, мал бордлгнә шишинь эдл-ахугъас тал-дан малин хотин культурмуд чикәр йилгьдг шүүдж авад, бобов болн злаков бвс тәрлгънәс авгддг эрдни-шишә, бвс хоршагъад эрдни-шишән болн бобов культури силос кегъад малин эврә хотта бәәдг болдгәр КПСС-н ЦК болн СССР-н Министрмүдин Совет эркн, хооран саг уга төр тәвжәнә. Кесг колхозмуд болн совхозмуд малан зббврин бвсәр асрлгнә зура келгъиг уурулхмн. Эннь, колхозмудин, совхозмудин чигн, государ-ствин чигн сә хәәлгнәлә ирлцдяхш. Колхоз бол-гдн болн совхоз болгдн малиг чинртә сән хо-тар асрдж болм, малин эврә хот бәәдгәр керг бу-рдәх кергтә. Тийм эв-аргъ мана орн-нутгин кол-хоз болн совхоз болгдн бәәнә.

Мах болн ус гаргьлгь цаарандн икдүлхин тө-лә селәнә эдл-ахун 100 гектар газр болгнә тоод цуг зүсн малин болн шовуна то збвәр икдүлгдсн деерән мал-агъруснас авгддг эдл-уш бөдлүллгн бас негдхмн гидж КПСС-н ЦК болн СССР-н Министрмүдин Совет колхозмудин, МТС-н болн совхозмудин, партийн, советск болн селәнә эдл-

ахун органсин гардачрин оныг тәвдг темдг-джәнә. Тийгдг кехләрн, республик болн область болгдн бәәх эв-аргъиг тийм эс гидж талдан зүсн мал бскхин төлә икәр олзлх кергтә.

Мал-агърусна цаарандк бслтн нургьлдж кол-хозмудар болн совхозмудар болх збвтә, юнъгад гихлә мал-агъруснас авгддг вөловой болн товарн эдл-уш гаргьлгь түргәр икдүллгнә кергт—эдл-ахуг икәр бсклж барлгнә сән ил көдлмшәр лавтагъар медүлгдсн.

Сул джилмүдин эргид кесг колхозмуд болн совхозмуд укр болгънас ус саалгь бөдлүллгдн оныган тәвдг терүнәс көлтә ус гаргьлгнә икдүл-цхәв. Эн зүткл чик. Мал бсклгъән цаарандн чигн улм чанъгъадж ус саалгъан икдүлх кергтә. Болв колхозмуд болн совхозмуд ус саалгъан бс-ксн деерән уснә тоосин бөдлүллгь күцх кергтә. Укрәс авгдсн уснә тоогъинь тоолх деерән, уснә тоогъинь бөдлүлснәс көлтә саалин малас авгддг эдл-уш бөдлүлхин төлә, усн кедү тоста болджахинь медхин төлә уснә тоогъинь чигн бас тоолх кергтә.

Ода, олн-әмтнә усн зүүтә хот-хоолин болн уснә туст бәәх неквриг бүклдн ханъгъах төр тәв-гдсн цагт, мөнд цуг ус гаргьлгъиг цаарандн чиг-ин икдүлх кергтә, энүг бидн, зуг украин шим-шүусин бөдлүллгнәлә хамдн украин тоогъинь икдүлхә, күцдг чадхвдн. Сул джилмүдин эргид украин тоонь уданар бсв гидж темдлгх кергтә. Дакад терүн деерән кесг эдл-ахус укрәс саалдг уснә бөдм узмдгтә бәәхин төлә, сәәнәр асрад бәрхлә, му бишәр саалдх бас тедү мет төлән бгх украин махин бгәд саалин украин тоогъинь хасцхана.

Зуг ус саалгь икдүлснәс көлтә колхозмудин болн совхозмудин икнъкдн 100 гектар газр болгдн 300—400 центнер ус авлгъиг теткдг болш угаг эркн медх кергтә. Республиксин, крайсин, областъ-син, райодин, колхозмудин болн совхозмудин, саалин малан бсклгднән күцсн диллврмүдиг үнн-лгдн талданар хәләх цаг ирв. Зуг ганцин үзм-джәр—ус саалгъар дөрдләнд түрүн орм эздг диллв гидж тоолдж болш уга. Ик тоста ус икәр саалж авлгь күцәд, терүнлә хамдн саалин олн укртә бәәгъад селәнә эдл-ахун 100 гектар газр болгдн ус икәр авлг улс—дөрдләнд дилләд болджана. Орн-нутгин кесг райодар украин то икдүлхин төлә збвтә ноолдан эс кегддгин тускар ним фактс герчлджәнә.

Арәсән Федерацин, Украинск ССР-н, Молдавск ССР-н, Белорусск ССР-н болн Узбекск ССР-н кесг олн колхозмудт болн совхозмудт сүл гурви джилин туршарт ус гаргьлгъиг хойр холван болн терүнәс давулдж икдүллгъиг күцлгнә, укр болгънас саалж авлг усиг 500—1000 килограмм бсксн деерән украин тоогъинь 20—40 процент икдүлсәр күцәдсн болхла, эн цагин, эргид Эс-тонск ССР-т, Киргизск ССР-т, Казахск ССР-т болн Армянск ССР-т украин тоонь эс бсн шаху болв. Азербайджанск ССР-т, Грузинск ССР-т, Латвийск ССР-т, Туркменск ССР-т, Таджикск ССР-т, Алма-Атинск. Актюбинск областьт ус гаргьлгн икдүлгн зуг ус саалж авлгн бсл-гнәс кегдв, ягъад гихлә украин тоонь бсн уга, хәрн багърв.

Олн-әмтн ус болн уснәс кедг хот-хол кергдг бсәд йовх неквринь сәәнәр теткхин кергт, цаа-рандк джилмүдтн чигн ус болн мах гаргьлгъиг икдүлх аргъта болхин төләд, украин тоогъинь гүддрмг хурдар бскиг күцлгн манд кергтә.

(Цаарандкнь 2-ч халд).

ДУУДВР

(Цаарандкнь)

Мана орн-нутгин цуг райодт селәнә эдл-ахун зун гектар газр болгъна тоод бәәх збвтә укму-дин тонь мел әдл болх збв уга, зон болгъна онц дьвәршин тоолх кергтә. Өбрхн 3—4 джилин туршарт селәнә эдл-ахун зун гектар газр болгъна тоод онц-онц зон болгъар кирцхд ним то укму-д бәәх збвта гидж тбр тәвхмн: саалин мал бскл-гынг кегдг райодт улгүрлхд, РСФСР-н Централын областьд, Украина, Белоруссин, Прибалтикин зәрм областьд селәнә эдл-ахун зун гектар газр болгъна тоод 20—25 үкр бәрхмн. Грузийд, Азербайджанд, Арменийд, Молдавыд, селәнә эдл-ахун зун гектар газр болгъна тоод 15—20 үкр бәрхмн. Талин райодт, хд болн махна мал бскл-гынд газр-уснь сән тааста болдг Казахстанд, Киргизьд, Узбекистанд, Туркменид, Таджикистанд, Ставропольск крайд, Оренбургск, Читинск болн РСФСР-н талин зәрм областьст уснә укму-дин тонь, невчк багь болв чигн учр уга.

Гунджд бскхин кергт шишлнь бригаде болн ферме гаргъад, саалин сән укму-д гаргъд ав-хин тблә цуг кергтә тоотиг белдсн колхозмуд болн совхозмуд ик чик юм кеджәцхәнә. Саалин укму-дин тоог икдүлхд олзлдж болх гундждиг махнд алдгиг тбрүц уурулхмн, энүг гаргъд йов-дл колхозмудт болн государствд харшта, эзн биш йовдл үзүлгн гидж тоолхмн.

Махна туск тбриг укму-дин тоог гүджрмг хур-дн болдгар бскл уга күцәджд болш угаг бас тоолх кергтә. Укму-дин тоог икдүлхд тбл икәр авгдх, бұрүс олар борджд болх аргь гаргъхмн, тегәд махна көрнөрг икдүлдж болхмн. Энүнлә хамдн, кесг оln колхозмудт болн совхозмудт юм эс әрвдг, эзн биш йовдл гаргъад, государствд тус-та биш гарц үзүләд бод малин тблгиг бскл уга, эртәс болн этцәр махна комбинатд орулдж өг-лгынг таслдж уурулад, уга кехмн. Бод малин тблн хәләгджд, өгсн хотиг сәәнәр олзлдж, махнь икәр немдг насн күртлн әсрлгнд бәәх збвтә диг-дара батлх кергтә. Эн джил авсн тблг алд-гинь зогсахмн, хойр насн күртлн әсрхмн, онц-онц эдл-ахуст болхла гурвн насн күртлн чигн әсрхмн.

Колхозникудин, көдлмшчирин болн үүлд церг-ләчирин эдл-ахуст малин тбл удан бсклд уга икәр алднә, ягъад гихлә эдн цаарандкн әсрхд, аргь-чидл уга чигн болджд гарна. Эн тблг эртәсн алдгинь уурулад, бскл болх тўрун нег хаалгън — тблг колхозмуд болн совхозмуд олар хулджд авлгн болджана. Арәсан Федерацин болн тал-дан республиксин, үлгүрн Молдавск ССР-н, Украинск ССР-н, кесг областьсәр тингджд хул-джд авгдв, эзн колхозмуд болн совхозмуд ук-рә мах гаргългынг икдүлдж чадсн деерән, фер-мәд бод малин тоогынн икдүлх аргь телдн өгв.

Цуг зүсн малин тоогынн икдүлгн органи-ческ удобрень икәр хоршаджд авч болх тбриг кү-цәджд бәәхн бас тоолх кергтә, эзн болхла се-ләнә эдл-ахун цуг культурин ургъчинн өбдүлхд йилгү ик чинртә болджана.

Өдгә цагт болхла колхозмуд болн совхозмуд государствас минеральн удобрень улм-улм икәр некцхәнә. Болв, тер бийн телдн ик зунь малин шег хоршаджд, чикәр хадгълхн туск кергт килм-джен тәвхш, малин шег болхла ургъд кергтә тоот юмс—азот, фосфор, калий цугтан бәәдг бол-джана. Колхоз болн совхоз болгн малин шег хоршаджд болх збвтә, энүнәс компост кехмн, ма-лин дор девскр кехд керчсн солом, торф нань чи-гн олзлхмн. Совхозмудт болн колхозмудт шег хадгълд газр бәәх збвтә, шеегиг чикәр хурадж, дотрн йовх кергтә тоотн геедрш угагъар хад-гълх кергтә.

1958 джилд мах гаргългынг гүджрмг хурдар икдүлх збвтә билд. Энүг күцәджд чадх мана тў-рун аргьм билд гахас бсклгн болджана, эн кев-әр мах гаргългынг джилин эргцд хойр холван болн терүнәс даву чигн икдүлдж болхмн. Смолен-ск областьин колхозмуд болн совхозмуд 1957 джилд бичкн кўүкн гахасиг нег дакджд кичкүлхд өргнәр олзлад, авсн тблг чикәр бордад, 1956 джилд авснлә дүнәгүлхлә, гахан мах гаргългынг колхоз-мудт 2,6 холван, совхозмудт 2 холван гишнәг икдү-лв. Иим болсар т едн 1956 джилд дорхн государств мах орулдж өлггынг болн хулдгынг 1,8 хол-ван икдүлдж чадв. Энүгән дахулдж областин тер колхозмуд болн совхозмуд гахан мах гаргългынд гардг гаруг збвәр хасв, гахас лагерт бәрлг болн боднигин тәрәнд идшлүләд гахас бсклгнәс ик ору авб. Давсн джилд областин колхозмудин га-

хас бсклгнәс авсн орунь 150 сай арслнәг күрв, 1956 джилд болхла 36,5 сай арслнәг бәәсмн. Смо-ленск областин колхозмудин болн совхозмудин 1957 джилд кеджд күцәсиг, область болн респуб-лик болгн чигн чадхмн, зуг гахас бсклгынг йо-ста кевәр гартан авх кергтә.

Гахан мах гаргългынг гүджрмг хурдар икдү-лхләрн, онц оньган бекон гаргъхар гахас борд-гынд тусгах кергтә билд, ягъад гихлә гахан тар-гъч махиг болн бкннә кўн болгъа хотдан идш, бекон гахан ик таргън биш махн—эч мана орн-нутгин икийк райодт делгрүлгджд кегдхмн чигн болджана. Дакад болхла бекон гаргългн колхоз-мудт болн совхозмудт гахан таргън мах гаргъ-нас килвр тусна. Эн тбләд Латвн, Эстона, Лит-вн, Московск, Новгородск, Тамбовск болн Пензе-нск областьсин колхозмудт болн совхозмудт гар-гълд авсн гахан цуг махна 30—60 процентинь бекон авд болсиг йоста чик йовдлгиджд тоолхмн.

1957 джилд хбдлин тонь болн ноос гаргълд ав-лгн невчк икдсн болдг болв чигн, хд бсклдж болхд манд бәәх агъу ик аргь күцүдән олзл-джд бәәхш, тегәд мал осклгнә эн ончта нег әнъгн—орн-нутгин ик оln райодт ода чигн ард үл-джд йовна гидж КПСС-н ЦК болн СССР-н Мини-стрмүдин Совет тоолджацхана. Партийн, советск болн селәнә эдл-ахун органмуд, колхозмуд, МТС-д болн совхозмуд хд бсклгн хооржд йовхиг ахр бол-згин эргцд уурулх, хбдлин тонь болн ноос гаргългн гүджрмг хурдар икдхиг күч збвтә. Энүг мана орн-нутгин күч-көлсчр шеемг сән хувцна эд керг-тә гиджд неквр кедгинь күцүдән тегкхиг толад кех збвтәдн. Энүг дахулдж хд бсклгын, мах гар-гългынг икдүлх бас ик тустагынн марх збвуга билд, дакад болхла мана орн-нутгин кесг оln райодт хбднә махиг наадк махнас улгүгәр дота-лцхана.

Шову бсклгынд ик оньг өгх кергтә. Мал бск-лгынд шовуд—хамгин хурдн бсдг болн олзта әнъгн, күч-көлс, хот болн гару багъар гаргъад ахр болзгин дотр ик бдән үнтә мах элвгәр гар-гълд авч болхиг болн орн-нутгт бндгн кергдгд-гиг теткжд чадх аргь өгнә. Болв, кесг оln кол-хозмудт болн совхозмудт шову бсклгынг баццха-на, тегәд такас болн усчдг шовуд бсклдж болхд бәәх агъу ик аргь ода чигн ик муугъар олзлгджд бәәнә. Тегәд колхозмуд болн совхозмуд 1958 джилд такас болн усчдг шовуд, 1957 джилд бәә-снд дорхн, 2—3 холван икәр бәрх збвтә гиджд КПСС-н ЦК болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджацхана. Эн, чидл күрч болх тбр, энүг кү-цәлжд болхмн, диалвртәгәр күцәджд чигн збвтә.

Чиндгъ бсклгынг хадгъгар бацдг йовдл манд бәәнә. Эн, эдл-ахун йир орута нег әнъгн. Оln колхозмуд болн совхозмуд кесг джилин туршарт чиндгъ бсклгынг сәәнәр кегъад, багь гару гар-гъад, терүнәс мах икәр болн элвг ору авад йовна. Энүнәс дакад ик чинртә арсн болн бул авгднә.

Мана орн-нутгин хот-хоолин көрнөрг элвджу-лхд ик тустан колхозмуд болн совхозмуд боод-дг загъс бсклгн. Селәнә эдл-ахун эн әнъгн, чикәр бурдәхлә багь биш ору өгнә, дакад бол-хла күч-көлсн багъар кергдгднә. Оln колхозмуд боодг болн усн тогтджах нань чигн газрт загъс бск-лд күцүдн олзлад усн тогтджд бәәх гектар ормас 10—15-д центнер загъс болн загъс бсклгынд олз-лсн боодгин гектар болгънас 7—8-д мингъгн ар-слнәга ору авна.

Ода мана селәнә эдл-аху хурдар бдән бсджд йовх цагт бал гаргългнә тускар келхлә үлү болшго. Бал манд легд кергтә. Бал гаргългн сәән-нәр бурдәдгсн, чик ухан седклтә, хар уга, эн кергт дуран тусхасн улст даалгъсн болхла, эдл-аху эд нег олзта, ик ору өгнә. Бал гаргългынг зер-земшин болн селәнә эдл-ахун нань чигн культ-рин ургъчинн өбдүлхд ик нильчтә болна. Болв, селәнә эдл-ахун эн әнъд кесг колхозмудин болн совхозмудин гардачнр оньган багъар өгцхәнә.

Селәнә эдл-ахун производствин цуг әнъгсинь бсклдж-өргдждүлх кергтә, тегәд өбрхн 2—3 джилин эргцд, мана балгъсдин болн селәлин күч-көлсч-рин кергдждәх тоот хот-хоолин цуггн өгч чадх аргь күч збвтәдн.

Сүл джилмудт селәнд малин болн талин произ-водствени тосхлт, әмтн бәәдг гермуд, обществен-ной тосхлт дегд өргәр делгрджд йовна. Эн джисәнд ягъад болв чигн донь күргджд йовх керг-тә. Манд ик тосхлт, сәәнәр, килврлр кех кергтә. Тосхлт делгрүлждәх, энүгән дахулдж тосхлтг керг уга дала үлү юм гаргълдгдла күчтә ноолла кедждәх, энүндән бәән газрин тосхлтин материал

өргнәр олзлджак колхозмудин, МТС-н болн сов-хозмудин седвәринь КПСС-н ЦК болн СССР-н Министрмүдин Совет збшәрлжәнә. Ингджд кесн гаргъх збвтә гарудан әмтн бәәдг гермуд, малин болн нань чигн тосхлтиг икәр бәржд болх аргь өгнә. Тим аргь бәәхлә, селәнд школ-интернат, бичкүдин сад болн ясл, куукл улсин тбрдг гер-муд, пекарнь, оlnа хот уудг гер, бань, көшн улсин гермуд тосхлгынд оньган тусгах збвтә.

КПСС-н Централын Комитет болн СССР-н Ми-нистрмүдин Совет, эн тәвгдсн тбрмуд диалвртә гъгәр күцәхиг теткх гол хаалгън—тўрун ну-йовгч улсин, бмн нуурт йовх колхозмудин, сов-хозмудин, МТС-н бригадин күцсн диалвртг цуг колхозмудт болн совхозмудт хурдар күргджд ме-дүлжд, селәнә эдл-ахун цуг әнъгсиг бсклдж өрг-дждүлгынг шунджд орутагъар кедгшин эв-аргынг, селәнә эдл-ахун техникиг чаджд олзлдгиг әмтнд даскхлгиг, терүнәс дамшлтин дасджд колхозд, совхозд, МТС-д, бригадт оч тодрха кевәр үзүл-лгн, тер дамшлтин үзмдждә халхн юнд бәәхнн, терн ягъджд күцсинь медүллгн болджана гиджд тоолджана.

Партийн, советск болн селәнә эдл-ахун орган-син көдлмш, шинәс гарсн тоотиг, көдлмшин тў-рун нуурин дамшлтиг доньхур залгдх збвтә. Нег колхозд хоршлгдсн чинртә тоот хамг наадк кол-хозмудт медджд ягъад эс олзлгджд? Юмна урш-гн бурдәмджин көдлмш сул болснд бәәнә. Тер шин тоотиг авч олзлх кергтә гиджд дуудвр кегъ партийн организац зәрмдән терүгәр тбр куцәдг-олв гиджд тоолна. Эзн багъ. Шин тоотиг донь-хмн гиджд дуудсн деерән, терүг йоста кевәр донь-хнги бурдәх кергтә.

Тингджд хоосар дуудвр кегъад йовдг уга бол-хин кергт, эн кергиг күдәлгынг ингджд кехмн: колхозин тўрун нуурт йовх бригадин дамшлтин эн колхозин бригадст тархагдх, тўрун нуурт йовх колхозин дамшлтин района цуг колхозмудт тар-хагдх, тўрун нуурт йовх района дамшлтин бол-хла областин цуг райоднар тархагдх. Бригад, кол-хоз болн район болгнәс дамшлт гиснә йюгынн әмтн меджд авхиг теткх кергтә. Энүг күцхин кергт партийн гардачнр, колхозмудин ачлачнр, совхозмудин болн МТС-н директормуд, селәнә эдл-ахун специалистр тўрун нуурт йовх эдл-ахуст одцагъад, ахр цагт бәәгъад йовджд оддо, тер эдл-ахун дамшлтин тодрха кевәр хәләджд даск, ягъджд, ямаран хаалгъар йовджд, ямаран эв-әржд, авц олзлжд тим бдән ик үзмджд күцсн меджд авч збвтә. Көдлмшин тўрун дамшлтиг тингджд колхозднә одад хәләджд, меджд авсна хббт бийдн, района көдләчнр туслнәг колхозмуд авад удан болзгин эргцд телдн одад колхозмуднә хамдан эдл-аху өбдүлхн туск тодрха зура кегъад, терүнәс ямаран керг-уулдвр, ямаран болзгин эргцд күцәхинь, терүнә тускар кенд даалгъар өг-гдждәхинь темдгсн ик туста болхмн. Болв, зура кесна даруд ах керг—терүг куцәлгынг бурдәлгн болн күцәх болсн керг-уулдвр ягъджд кегджд йовхнн шүүлгн болджана. Колхозд көдлмшин йовудинь колхозникуд бийсн хәләджд шалгъд болхиг күцх, көдлмш даалгъсн улсас тооцагынн телд некдг кех кергтә. Тўрун нуурт йовгч улсин дамшлтиг производствд орулдж олзлхин тблә нооллгн, бмн йовх улсин күцсн диалвртс рай-она, областин, республикин цуг селәнә эдл-ахунь бүкдән бсджд-өргдждүлгынур ордж болхиг өгч збвтә.

КПСС-н Централын Комитет болн СССР-н Ми-нистрмүдин Совет, урдкарн мет, селәнә эдл-ахун бсклдж-өргдждүлгнә йилггч тбрн кадрмуд шү-уджд тәвлгн гиджд тоолджацхана. Орн-нутгар се-ләнә эдл-аху бүкдән бсджд-өргджджд йовдг болв чигн онц-онц областьсәр, райодсар, колхозмудар болн совхозмудар селәнә эдл-ахун хот-хол гар-гългнә кемдждән дегәд әдл биш. Иим болдгин учрнь газр-усна бәәдлин болн нань чигн кууңг эс болх учрар зуг гархачмн биш, иим йовдл бәәдг болв чигн, тенүнә ах учрн гардврн кирцәнд бәәнә.

Газр-усна бәәдлин йилггән уга әдл нег областьд эс гиджд нам цуг нег районд чигн колхозмудин болн совхозмудин көдлмшин кирцәнн тбрүц әдл болджд эс бәәхнн үзгднә. Энүнә учрнь бригадиг, колхозиг, совхозиг, райониг гардлгнә кемдждән әдл биш болсн йовдл болджана.

Эн тбләд тегәд гардач кадрмудиг, партийн, со-ветск, селәнә эдл-ахун кадрмудиг цугтагынн бо-лн көдлмш бурдәлгынг гарлд улсиг цугтагъ (Чилгчнь 3-ч халхә).

Советск Союзин Коммунистическ партин Централын Комитетин болн СССР-н Министрмүдин Советин

ДУУДВР

(Чилгын).

шуудж авлгыг ясруулгын—урдкарн мег, ах төрмүдин негнь болдж улджанә.

Давси дөрви джилин туршарт, колхозмудт, МТС-т болн совхозмудт көдлх арвад миньгын медрлә аграрномуд, зоотехникуд, ветеринармуд, инженермуд, мелиоратормуд болн нань чиги специалистр илгүгдв. Бийсиннь теоретическ медрлән эдн көдлхәт оруудж чадцачкв, кеджәх көдлмшән тодрхагыр дасдж авад цаарандан улм ик күнд төрмүдүцәхдән бийсән белдәд авчкв. Селәнә эдл-ахун специалистрнриг чикәр олзлхмн, эднә көдлмшин даалгьвринь өбдлүлхмн, эднлә икәр сүвселгв кедг болхмн. Эн кадрмуд мана алтн көрнэг болгч—көдлмштән кецү сән дамшлтга улс—колхозмудин ахлачнрла, МТС-н болн совхозмудин директормудла, отделецин болн фермсин управляющнрлә, тракторн болн полеводческ бригадсин бригадирмүллә ханьцад селәнә эдл-ахуг гардлгьна күнд төрмүдиг, газр эдлгьнәс болн мал өсклгьнәс авдг хот-хол гаргьлгыг икдүлх кергиг сәәнәр кедж куцәдж чадхмн. Эн кадрмудт ода ицдж болхмн, өмнән зөгсдjax төрмүдән эдн сәәнәр куцәдж чадхнь медрддженә. Селәнә эдл-ахун гардчнр болн специалистр улст ода икәр севдәр өгч болх аргь чиги бәәнә, тнигдж өгх кергтә чиги болджана, бийсиннь медрлән болн дамшлтан йоста кевәр үзүлдж чадх эв-аргь технд өгхмн.

Болв манд көдлмштән сул, колхозмудин ахлачнринг бәәнә. Колхозмудин ахлачнрин көдлмшт эрдмтә бурдәгч улс орулх төр колхозмудин бурдәгчиг батлгьна ончта төрнө бәәсинь (болн тини болдж бәәгьә бәәхинь медрж авх кергтә. Колхозмудиг кадрмудар батлгьн ахр болзгин туршарт кегдәд тасрдж одх керг биш, өдр болгын куцәх, эдл-ахуг гардлгьна гарцан уга, чинртә кергнь болдж энунәс гарчана.

Область болгьна кесг райодар ард ходрдж йовх

колхозмуд ода чиги бәәнә. Цуг колхозмудиг болн совхозмудиг уралан йовудж өмн нуурт йовцяххст күргхин кергт ода чиги икәр көдлгьн манд кергтә. Шинәс гаргьгдси совхозмудиг бурдәчәрнө болн эдл-ахугьвәрнө батлхд оньг туссах кергтә. Энунә төләд селәнә кесг бурдәцин көдлмшт түрүн болдж ясрулхмн, колхозмудиг, звеньевсиг, бригадирмүдиг болн колхозмудин ахлачнриг килмджен тәвдж сургьхмн. Амтнлә кедг көдлмшт манд ода чиги ик дуту-дунд бәәнә, нег улу колхозмудин гардгч кадрмудин кедг көдлмшт.

КПСС-н Централын Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет партиин болн советск организмдин, селәнә цуг коммунистрин болн комсомольцирин йилгьү оньгинь колхозникудла болн колхозницсла, МТС-н болн совхозмудин көдлмшчнрлә болн көдлмшч күүкд улсла кедг көдлмшиг чаньгьгахд тусхаджацхана. Советск күн—мана зурасин йоста уудачнь, мана цуг зөбриг олджах күн. Колхозник болн колхозниц болгын артелин эдл-ахун йоста эзнө болдж бийән тоолдгиг, тегәд энунә төләд, бийднө ик өбрхи болн эврә юмн гидж көдлгиг куцх зөвтә бидн. Селәнд кецү сән, тоомсрта улсин тонь булк церг болж өсв. Селәнә эдл-ахуг өскдж-өргджулгьнд улу ик динлвр бәрси төләдән селәнә миньгьәд күч-көлсчнр орденәр болн медаләр ачлгдв. Эднә дунд көдлмшин өмн нуурт йовгч колхозникуд болн колхозниц, көдлмшчнр болн көдлмшч күүкд улс, звеньевс, бригадирмуд, колхозмудин ахлачнр болн совхозмудин директормуд, агрономс, зоотехникуд йовцхана. Эн—агьу ик чидл. Партиин организаце күч-көлсчнр болгьнд оньг-дуран тәвдж көдлси цагт, эдниг буульдг болхла, колхозн болн совхозн производствиг өргджулх туск

төрмүд куцәлгьнд өргнәр оруудж авхиг куцхлә, селәнә уудач джиргьлнө улм өбдән гарх. Эннө болхча селәнә эдл-ахуг өскдж-өргджулх зура куцәлгьнә йилгьгч йовдлмудин негнь болджана.

Колхозмудин, МТС-н болн совхозмудин өмн 1958 джилд зөгсдjax төрмүдиг куцәлгьн гуджрдж көдлгь некдженә. Хаврин тәрә тәрлгьнд Узмджтә кевәр белдх, мал үвлзүлгьгиг сәәнәр кех кергтә. Партиин организаце, советск болн селәнә эдл-ахун организмдин кадрмуд сургьлгьнд, телниг белдлгьнд, тәрәнә экиг цеврлхд болн хадгьлхд нань чиги йовуд кедгх ончта көдлмшт онц оньган тәвх зөвтә.

Уурмуд колхозникуд болн колхозницс, МТС-н болн совхозмудин көдлмшчнр, партиин, советск болн селәнә эдл-ахун көдлчнр! Советск Союзин Коммунистическ партин Централын Комитет болн Союз ССР-н Министрмүдин Совет эн бичгәр тадн тал дуудвр кехләри, 1958 джилд селәнә эдл-ахун цуг аньгьсинь цааранднө өскдж-өргхд, Америкин Соединени Штатсиг өбрхи цагин дотр аман болгьна тоод мах, үс болн тос гаргьдж авлгьвәр куцхмн гидж селәнә эдл-ахун күч-көлсчнрин тәвси төбриг куцәхин төлә ноолдлгьнд цуг чидл-куцән тәвдж, шинәс ик динлвр куцхмт гидж иткджәцхәнә.

КПСС-н Централын Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет туургси колхозн крестьянств, социалистическ селәнә эдл-ахун цуг көдлчнр цааранднө чиги селәнә эдл-ахун хот-хол гаргьлгыг икдүлхин төлә чиирг-чаньгьвәр ноолдж аьмтд хот-хол, гинги промышленностьд сырьө булг буслдж делгу күрхиг куцлгьнд бийсиннь ончта демән күргх гидж батта кевәр нәәлджәцхәнә.

Советск Союзин Коммунистическ партин
Централын Комитет

СССР-н Министрмүдин Совет,